

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון ת"ט | פרשת ויצא | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם יש להמנע מבדיקות מעקב רפואי

א. מצוה שמירת וריפוי גופו. ב. לסמוך על הקב"ה שירפאנו מהמשים. ג. תמים תהיה עם ה' אלוך. ד. איסור גמור או איסור בעלמא (היתר בשעת הדחק). ה. בדיקות רפואיות כשיש ריעותא לפנינו או חולי מצוי. ו. אמצעי הבירור זמניים בידו - בדיקות גנטיות (דור ישרים). ז. בדיקות שגרתיות. ח. בדיקות גנטיות בעיבור - סקירת מערכות.

א. מצוה שמירת וריפוי גופו

מבואר בש"ס בברכות (לב): שעל אדם להתרחק מהסכנה דכתיב (דברים פ"ד פס' ט) **"רק השמר לך ושמור נפשך"** (וכתיב (שם פס' טו) **"ונשמרתם מאד לנפשותיכם"**, ע"כ. ועי' בגדר חיוב זה בגליונות פ"ח וק"י. וכמו כן חובה להציל עצמו מסכנה דכתיב "וחי בהם". כמבואר ב**יומא** (פד:) **"ובשו"ע"** (סי' שכח סעי' ב) **"ובמ"ב"** (סי' ק"ד - ה).

ולענין להתעסק ברפואות שינונו **בב"ק** (פח:) **תני דבי רבי ישמעאל** "ירפא ירפא" (שמות פכ"א פס' יט), מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, ע"כ. ועי' בתוס' הרא"ש (שם ד"ה מכאן) שהקשה ה"ר **יעקב מאורלייניש** דפשיטא למה לא ירפאו הרופאים הא כתיב והשבותו לו ודרשנין זו היא השבת גופו וכתבי לא תעמוד על דם רעך, ותירץ שניתן רשות לרפאות בשכר, דס"א שחיב לעשות כהנא מטעמא דפרישית. ולי נראה דהולאים הבאים מחמת אדם דין הוא שירפאם, אבל חללים הבאים מעצמן אי לאו קרא הוא אמינא שאין לרפאותם **כמבטל גזרת המלך**, ע"כ. וכפשוטו אחרון כתבו **התוס'** (שם ד"ה חללים שניתנה).
אולם עי' **ברמב"ן** בתורת האדם (עמ' מא) שכת' שאסור לרופא לקבל שכר על הריפוי כי היא מצוה (אבל על הטורח רשא), ופירש דרפא ירפא בא ללמד שאינו מסוים חשש שיבוא לידו שגגת טעות והחולה ימות, אי"נ שלא יאמרו הקב"ה מוחץ והוא ירפא שאין דרך של בני"א ברפואות, ע"כ. וכפירוש הראשון הביא **הש"ך** (יו"ד סי' שלו).

ועינינו **בשו"ע** (יו"ד סי' שלו) שנתנה התורה רשות לרופא לרפאות. ומצה היא. ובכלל פקו"נ. וכת' **הב"ח** (יו"ד סי' שלו אות א) דהא דאמר קרא בדברי הימים (פ"ב פס' יב) **אצל אסא וגם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים**, דמשמע דאסור להתרפאות מיד הרופא במכה הבאה בידו שמים, י"ל דלפי שלא דרש בה' כלל כי אם ברופאים בלבד לכן נענש אבל אם בטח בה' שישלח לו רפואה על ידי הרופא מותר לדרוש ברופאים **אפילו** במכה הבאה בידו שמים, ע"כ.

ב. לסמוך על הקב"ה שירפאנו מהמשים

והנה **ברכות** (ט) אמר רב אחא הנכנס להקזי דם אומר יהי רצון מלפניך ה' אלוקי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני כי אל רופא נאמן ואתה רופאונך אמת לפי שאין דרך של בני אדם לרפאות אלא שנהגו, אמר אביי לא לימא אינש הכי דתני דבי רבי ישמעאל ואתה ירפא מכתא שניתנה רשות לרופא לרפאות. **ובשו"ע** (יו"ד סי' טל סעי' ד) הובא הלכה כרב אחא. ועי' **ברש"י** שפירש שאין דרך של בני אדם וכו', כלומר: לא היה להם לעסוק ברפואות אלא לבקש רחמים.

ובדרך זה מצונו **ברמב"ן** עה"ת (ויקרא פכ"ו פס' יא) דפירש על הא דאמרו שנתנה רשות לרופא לרפאות ולחולה להתרפאות על ידו "כיון שחלה החולה ובה להתרפאות כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת השם שחלקם בחיים, אין לרופא לאסור עצמו מרפואות, כי התורה לא תסמוך דינה על הנסים, אבל ברצות השם דרש איש אין לו עסק ברופאים". ומבואר דס"ל שהבוטח בהקב"ה אין עליו להתעסק ברפואות, אלא שמי"מ אם בא לפני הרופא מי שלא בטח חייב לרפאות אותו.

ועינינו **בט"ז** (יו"ד סי' שלו) שתמנה על לשון הטשו"ע ה"ל אמאי אמרו דנתנה תורה רשות כו' ומצה היא, דכיון דבאמת מצוה היא למה קרי לה תחלה רשות, ונר' דהכי הוא כוונת הענין זה רפואה האמיתית היא ע"פ בקשת רחמים דמשמאי יש לו רפואה כמשה מחשתי ואני ארפא, אלא שאין האדם וזה לא צריך לעשות רפואה ע"פ טבע העולם והוא ית' השכים ע"ז ונתן הרפואה ע"י טבע הרפואות וזהו נתינת רשות של הקב"ה ע"כ הוה האידינא חיוב בדבר ומצה היא כיון דלפי מעשה האדם חיותו תלוי בכך, ועי' **ברמב"ן** (עה"ת שם) ומדבריו משמע בפירוש רפא ירפא כמ"ש, ע"כ.

זבאנני (יו"ד סי' קצ"ד ובשאלה) תמה על הט"ז ולא ידעת היכן כתב הרמב"ן ז"ל כן דהא הרמב"ן כתב שניתנה רשות לרופא ולא לחולה משמע שאינו זכאי גמור ג"כ לא יצטרך רשות לחולה. וכן נראה כוונת **הרמב"ן** (יו"ד סי' שלו אות א) בתמימתו על הט"ז. ועיי"ש שכת' שהמסתכל בתורת האדם יראה שכל דבריו שכתב שיש מצוה ופקוח נפש וכו', הוא בחלק הרופא. ובביאורו על התורה גלה סודו, דאעיקרא מנהג הרופאים שלא כדת. ועי' עוד **באבני"ז** שם מש"כ ליישב דברי הט"ז.

וכל זה לדעת הרמב"ן, אבל דעת **הרמב"ם** (פ"ה פסחים פ"ד אות י) דכמו שהרעב חייב לאכול להשקיט רעבונו ומודה לה' בעת האוכל שהמציא לו דבר להאכיל ומהחיותו ולקיימו, כך צריך החולה לטוב על רפואתו ולהודות על שהמציא רפואה המרפאה את מחלתו כשישתמש בה, ע"כ. ועי' **בשו"ת הרשב"א** (ח"א סי' תיג ותיח).

ועי' **ברכ"י** (יו"ד סי' שש) שכת' דהאדינא אין גמול על הנס, ויחייב החולה להתנהג בדרך העולם לקרות רופא שירפאנו, ולא כו כמינה לשנות סוגיין דעלמא ולומר כי הוא גדול ממכה חסדי הדורות שנתרפאו ע"י רופאים, וכמעט איסור יש בדבר, אי משום ויורא, ואי משום לומא אגניא במקום סכנה ולהזכיר גנותו בשעת חוליו, אמנם ינהג כדרך של בני אדם ואורח כל ארעא להתרפאות ע"י רופא, ולבו בל עמו רק ידבק בקונו למתקף ברחמי בכל לב ובו יבטח דוקא, ע"כ. ושור' **שבש"י יהודה** (עיי"אש יו"ד סי' שלו) שכת' שבקשת הרופא לרפאות הוא דבר מוכרח ויש לו עיקר מהי"ת ושמשום כך כמעט חיוב חזק על החולה והקורבניו לחזר על הרופא המובהק ולחזר אחר הסממן המועילין לרפואת אותו חולי, עיי"ש. ועי' עוד **במעשה אברהם** (אשכנזי יו"ד סי' נח).

וכתב **החזו"א** (אמונה ובטחון פ"ה אות ה) שמש"כ הרמב"ן שם כי השרידים המזורזים ומקודשים בעבודת ה' אינם משמשים ברפואות או מדרגה של בני עליה כמב"ה וחבריו (ועיי"ש מה שתמנה על הרמב"ם). **ובקובץ אגרות** (אגרות קלו) כת' שהשתדלות הטבעיות במה שנוגע לבריאות היא מצוה וחובה, ומצינו במאמרואים שהלכו אל רופאים מאומות העולם ומיניהם להרפא. ועיי"ש שאם כי יש דרך בדרכי ה' ית' לדלג על הטבע, מ"מ צריך לפלס מאד, כי שתי הנטיות מקו האמת המדויק אינן ישרות, אם לבטוח יותר ממדרגת הבטחון שהגעתי אליו באמת, ואם להאמין בהשתדלות יותר מדאי, ע"כ. ועי' עוד בגליון כ"ג.

ויש לדון לענין ביצוע בדיקות כשלא ידוע לו על חולי אלא מחמת המלצת הרופא כבדיקה שגרתית בהם י"ש איסור לבצעם משום תמים תהיה עם ה' אלוך.

ג. תמים תהיה עם ה' אלוך

איתא **בפסחים** (ק"ג:) מנין שאין שואלים כל בלדיים שנה' (דברים פ"ח פס' ג) "תמים תהיה עם ה' אלוך". **ופרשב"ם** תמים תהיה להיות בוטח בו בכל קורות ונולדות הבלאות בלדיים.

ועי' בתוס' (שבט קנז: ד"ה בלדיא) דכלדיא היינו חוזים בכוכבים. וכ"כ **הרשב"ם** (שם) **והרמב"ן** (המובא להלן), דלא **כפרש"י** שפירש דהיינו אוב, דבהדיא כת' אל תפנו אל האובות וכו', וכ"ה בספרי מנין שאין שואלים בגורלות שנה' תמים תהיה עם וגו'. וכן נקט **התורה"ך** (פסחים סי' נז). ועי' **בשו"ת הרשב"א** המיוחסות **להרמב"ן** (סי' רפג) מש"כ ליישב את דברי רש"י. ועיי"ש שכת' שבחוזים בכוכבים שבאמת אין איסור לשמוע להם ולהאמין בדריהם אלא שפעמים הקב"ה עושה נס ליראיו, לבטל מהם גזירת הכוכבים. והם מן הנסים הנסתרים, שהם בדרך תשמשו של עולם, שכל התורה תלויה בהם. לפיכך, אין שואלים בהם, אלא מהלך בתמימות, שנה' תמים תהיה עם ה' אלוך, ע"כ. וכן נקט **התורה"ך** (שם). והביאו **הב"י** (יו"ד סי' קנט). ועי' **בשו"ע** (שם סי' א) שפסק תוס' שאין שואלים בחוזים בכוכבים ולא בגורלות. וביאר **הרמ"א** דהיינו משום שנה' "תמים תהיה עם ה' אלוך". וכ"ש דאסור לשאול בקוסמים ומנחשים ומכשפים, ע"כ.

ד. איסור גמור או איסור בעלמא (היתר בשעת הדחק)

והנה **רש"י** עה"ת (שם) פירש תמים תהיה גוי' התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו, ע"כ. ועי' **ירמב"ן** בספר המצות (שכתב העשין ה) שמהנה מצוה זו במנין המ"ע וכת' שענין קובל בהאזנת הזאת שנאמר שהיא לבדו עושה כל, והוא הירוד אמתית כל עתיד, וממנו לבדו נדרש הבאות מנביאיו או מנשי חסידיו ר"ל אורים ותומים, ולא נדרש מהוברי שמים ולא מזולתם כו', ופירושו זה שאסר הכתוב לשאול את העתיד מאוב וידעניו ומתים ומן מעונן וקוסם, ואחרי כן צוה שיהיה לבנו תמים עמו ית' באלה ולא ינרא מדברי מגיד עתידה מן הנזכרים או מזולתם, אבל מן נביאו נדרשו ואילו נשמע, ע"כ. וכן **הסמ"ק** (מצוה ה) מנה מצוה זו וכת' שלא ישאל בכלדיי לידע העתידו אלא אומר מה שירצה הבורא יעשה ולא יחקור מה שיהיה כדאמרינן בהדיה כבשי דרחמנא למה לך, ע"כ.

פניני הלכה

ש"צ שטעה והתחיל

בחזרה של שבת תפלת

חול האם ישלים הברכה

עובדא הוה בשי"צ שבחזרה של תפלת מנחה של שבת התחיל בטעות ברכת אתה חונן, ומיד נתן דעתו על טעותו ותקן עצמו והתחיל אתה אחד. ודון הלומדים אי שפיר עבד או שהיה צריך לסיים ברכת אתה חונן ורק לאחר מכן להתחיל אתה אחד. ונתתי דעתי לברר הדברים.

א - איתא בברכות (פא) אמר רב נחמן כי הוינן בי רבה בר אבוב בען מיניה הני בני בי רב טעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו, ואמר לן גומרינן כל אותה ברכה. דגברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אטרחרוהו משום כבוד שבת אבל הכא הא צלי ליה. **ופרש"י** מהו שיגמרו - את הברכה אם נזכר באמצע הברכה באתח מן הברכות שטעה.

וכתב **הרא"ש** (שם סי' י"ח) - הרב ר' **אשר ז"ל מלוגני"ל** היה אומר דוקא בברכת אתה חונן בלבד שהיא ברכה ראשונה אמרינן דגומר כולה, אבל אם נזכר בשאר ברכות פוסק אפי' באמצע ברכה. וליתא, כיון דמפרש טעמא משום שבדקין הוא דבעי לצילויי שמונה עשרה, אי"כ אין לחלק בכל הברכות אלא כמו שגומר בראשונה כך גומר בכלן.

וכדברי **הרש"י** והרא"ש מבואר **ברמב"ם** (פ"י מהל' תפלה ה"י) שסתם וכתב דיגמור אותה ברכה שטעה בה. וכן פסק **הטור** (סי' רס"ח) דגומר אותה ברכה שהתחיל בה לא שנה נזכר בברכת אתה חונן לא שנה נזכר בברכה אחת משאר ברכות. וכן פסק **השו"ע** (שם סי' א).

ב - וכת' הב"י (שם) משמיה **דנתה"ד** (סי' י"ד) דאם מיד שהוא של חול והתחיל אדעתא דחול איתא אי קאי באתה קדשת או באתה אחד נראה דמקרי התחיל בשל חול וגומר אותה ברכה, אבל אם לא בכונה התחיל תיבת אתה, ידע שהוא שבת ולישניה הוא דאיחזיק ליה לפי הרגלו, כה"ג לא מקרי כונה לדבר טעות, וא"כ אפי' בישמח משה שאינה פותחת באתה, מ"מ חשיבנן ליה כטעה בתפלת שבת בין זו לזו.

ובשו"ע (שם סי' א) כתב בזה"ל - אם היה סבור שהוא חול והתחיל אדעתא דחול ומיד כאמור תיבת אתה נזכר, קודם שאמר חונן, הוה ליה התחיל בשל חול וגומר אותה ברכה, אבל אם יודע שהוא שבת ושלא בכונה התחיל תיבת אתה אפי' הוא בתפלת שחרית שאינה פותחת באתה אינו גומר ברכת אתה חונן, דחשיבנן ליה כטעה בתפלת שבת בין זו לזו.

ובהשטות נראה דס"ל לדינא כתיבת תרומת הדשן בכל דבריו, אולם **הג"ד** (ליק"ג) כתב דבכונה השמיט המחבר מ"ש בתרומת הדשן "אפי' אי קאי באתה קדשת או באתה אחד נראה דמקרי התחיל בשל חול", וטעמא משום דס"ל בסי' ר"ט דאפי' כיון לדבר איתא אין הברכה נפסדת, וא"כ אם אמר בערבית ומנחה אתה וסבור שהוא של חול, אומר אתה קדשת או אתה אחד, דלא מקרי התחלה בשל חול אלא בשחרית שדבר ג"כ שלא כהוגן כמ"ש בסי' ר"ט. ודלא **כלבוש** (סי' א) שהעתיק דברי תרומת הדשן כהווייתן.

אמנם **הא"ר** (שם סי' ה) יצא לחלוק על דבריו, דלא קשה מידי מסי' ר"ט, דהתם לא מטעמא דאין הברכה נפסדת בחסרון כונה לבד איתנין עלה, אלא משום דשמא אזלינן בתר החתימה. ומ"ש דלכן השמיט הרב ב"י וכו', ליתא, דלא הוצרך לכתוב דהא קאי על מ"ש עקודם בס"ב ע"י ערבית בין שחרית וכו', ועוד דהא סי' זה קודם על תפלת ערבית, ואדרבה אי לא ס"ל הכי הי"ל לפרש דקאי אשחרית, ועוד מדכתב בסוף דבריו אפי' הוא בתפלת שחרית ע"כ רישא איירי גם בערבית ומנחה. ע"כ. ואף **התוספת שבת** (סי' ק"ד) השיג על דברי המג"א, והעלה דגם המחבר ס"ל כותה"ד והלבוש.

וענינו **בכה"ח** (פלאגי סי' כ"ח סי' י"ח) דפסק כדברי המג"א, וכן פסק **החסד לאלפים** (סי' רס"ח ד), וכן פסק **הבן איש חי** (שי"ש תולדות סי' י). ועי' עוד **בכה"ח** (סופר סי' רס"ח סי' י"ח) דכת דאע"ג דהא"ר והתו"ש השיגו על המג"א, מ"מ נקטינן כהמג"א דרעמיא דסב"ל אפי' נגד מרן. ועי' עוד **במש"ב** (סי' ק"ד) דהביא דברי הר"מ והדר כתב דהמג"א חולק עליו ושכן דעת **הפמ"ג** (א"א סי' ג) **ודרך החיים** (תפילה שחרית של שבת סי' ה, וערבית של שבת סי' ג).

ג - והשתא נהדר לנדון פ"ד שאיני דינא איתא נמי בשליח ציבור או דלמא ש"צ או ש"ס.

וכן דעת **השע"ת** (ש"ס יא אות י) שכת' שהמעלות העליונות נמסרו במצות עשה, כמו מעלת שלמות הבטחון, שא"כ 'תמים' תהיה עם ה' אלקיך'. (ועוד כת' שם (אות פז) לא נתחשו ולא תעונו (ויקרא פ"ט פס' כז) כו' אין לשמוע את דברי הוהרי ששנאי"ו וכתבו על הענין הזה תמים תהיה עם ה' אלקיך, ע"כ. וכן נר' דעת **הספר חסידים** (פ"ה רה). וכן מנה מ"ע זו **החרדים** (פ"א מ"ע התלויות בלב אות כא) וכת' שכן דעת **הרבינו יונה**. וכן משמע ממוס' ודעימיהו בפסחים שם.

אולם הרמב"ם בספר המצות לא מנה מצוה זו. וביד **החוקק** (ע"ב פ"א ה"ט"ו) כתב "ונאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, ונאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו', כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן אינן אלא מי כשהחליטו ועל מחשבתו יורש אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו', כל המאמין בדברים האלו ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו החבליים, תמים תהיה עם ה' אלקיך, ע"כ.

ועי' במגילת אסתר (ש"ס) שביאר שהרמב"ם לא מנה עשה זו מאחר ששנה כל או"י (מעונן, מנחש ומכשף) לאו בפני"ע וע"כ א"צ להביא אזרה אחרת על אלו הדברים המוזרה מהם, וכן נר' מ"מ **ביד החוקק** (ש"ס) וחוקות העכו"ם אחר כתבו ענין מעונן ומנחש ומכשף ודרש על המלים כתב "ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו הסכלים תמים תהיה", הנה נראה שהוא סובר שבפסוק זה כלל את כולם.

אולם התרו"ד (ש"ס) כת' שנר' **הרמב"ם** (ע"ב ש"ס) לא איסור ממש קאמר, וע"כ כת' שיש להתירו במקום חולי. והביאו **הב"ח** (ש"ס) ו**הש"ך** (ש"ס ס"ק א). וכן נקט **המהרש"ל** (ש"ס פ"א) בדעת **הרמב"ם** דאין בו אזרה אלא איסור בעלמא משום תמים תהיה וגם אין איסור במבואר אלא דרש בעלמא שהרי לא נמנה בכל העשין ועין עיקר המקרא הלהך בתמימות הוא דאמא ולהיות אמנות השם ית' זכרו והבטחנות חוקקה בלב האדם ומשום הכי היכא שהוא חולה אינו ראוי לחמיר לאסור. וכן נראה דעת **המלבי"ם** (ש"ס התורה והמצוה אות סז) בדעת הרמב"ם. אלא דעי' **בב"י** (ש"ס) שציין לתרו"ד, ושוב הביא בשם **הזוהר** דנראה שאיסור גדול הוא לדרוש במכשפים אפילו חולה.

ונראה הוא לדעת הרמב"ם י"ל שהעשה הוא דוקא כשמחפש ידיעת העתידות בדרכים האסורים ע"פ התורה, אולם בדרכים המותרים כגון ע"י חו"י כוכבים אין בדבר איסור תורה אלא מצוה כללית. וכן משמע מהשע"ת הנ"ל, וע"כ בשעת הצורך כגון חולי וכדו' י"ל דידעה היתרי. וכן משמע **מהב"ח** (ש"ס) בדעת הרמב"ם. ו**המלבי"ם** (ש"ס) כתב שכן משמע מהגמ' פסחים. ויוצא מכל הנ"ל שיש ב' חלקים במהורות אלו, א' בירור מה יהיה בעתיד (ואם הוא אופן שיש בו איסור מצד עצמו יש בזה איסור נוסף), וזה עיקר האזהרה לסוברים שהיא מוה"ת. ב' לבטוח באופן כללי על הבוא ית' אף במאורעות ההווה כמבואר בלשון הרמב"ם והשע"ת הנ"ל וכן יוצא מדעת הרמב"ם ודעימיהו.

ה. בדיקות רפואיות כשיש ריעותא לפנינו או חולי מצוי

מעתה נחזור למיד' במי שרוצה לבצע בדיקה שגרתית רפואית לבדוק עצמו, או לצורך מעקב הציבור לדעת אם התינוק יוולד בריא וכדו', האם יש בזה משום תמים תהיה עם ה' אלקיך. ונראה שבונוא שיש ריעותא לפנינו ודאי שאין בזה משום תמים תהיה מוצא יש בדבר וכמו שמצינו לעיל לענין לדרוש אצל הרופאים דלהלכה קיי"ל כהרמב"ם.

וכן מצינו לעני"ד **תולדות** (בראשית פ"ה פס' כב) שכתבו "ויתרצו הבנים בקרבה ותאמ"כ למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה'". ופירש **האור החיים** (ש"ס) כדיון שהיו נדחקים ביותר בשעור שיהיו מתרוצצים ולא יתקיימו במעיה וזה יורה כי הריונה אינו מתקיים, ותאמר א"כ למה אנכי הרה לריק גיעתי, ותלך לדרוש את ה' פ"י לבקש רחמים על קיום הריונה ולדעת דבר השובב הפסד כי מן השמים לא יעשו נס לשקר שתפקד דבר שאינו בטורא, ע"כ. מבואר שמחמת שיש ריעותא לפנינו יש לדרוש ולבדוק טעם הדבר. ונראה דאף הרמב"ם הנ"ל דס"ל לסמוך בבראי אלא לדרוש אצל הרופאים וידה בזה כי אין כאן אלא בירור המציאות ע"מ להתפלל ולבקש רחמים. וע"י לעיל בשם הרמב"ם שכת' שמותר לדרוש מהנביא ואילו נשמע. ומי"מ לפי המבואר לעיל דלהלכה כהרמב"ם ואף הרמב"ם הדין כן בדורינו ככה"כ יעשה כן גם ע"מ לטפל בדבר. [נויעויין בשעמטא עמיקתא גליון ל"ב שלדעת רוב הפוסקים למדין מלפני מתן תורה, ואף לדעת הסוברים שאין למדין מלפני מתן תורה הנהגות וכדו' לומדים].

ונראה שאף באופן שאין ריעותא לפנינו ממש אלא שלפי הידוע אחוז גבוה מבני"א עלול ללקות במחלה מסוימת (ר"ל) וע"י איתורה בטרם מועד בידו להציל חיים וכדו', י"ל דחשיב ריעותא לפנינו ודינו כנ"ל. ובגוונא שהאחוזים הם גבוהים י"ל שהדבר קרוב לחובה משום ושמרתם מאוד לנפשתיכם לבצע הבדיקה בזמן ע"מ לשקע עצמו מהחשש סכנה, בפרט אם דרכם של אנשים לחוש לזה, וכמו שבארנו בזה בגליון ק"י (אלא ש"ל דליכא חובה גמורה כי בנ"ד אינו עתה בכלל הסכנה ממש ולא דמי לחובה לחסך עצמו וכדו' ע"מ שלא ידבק במחלה כשדרכם של אנשים לחוש בזה משום סכנה, כי מחמת שהמחלה פרצה והוא עלול להדבק בה חשיב כנמצא במקום סכנה וע"כ יש חיוב להשתדל להנצל ממנה משא"כ בנ"ד שאין האדם לע"ע בתוך מצב סכנה ממש, ועי"ן).

ו. אמצעי הבירור זמנים בידו – בדיקות גנטיות (דור ישרים)

ונראה אף באופן שכוונתו לדעת מה יהיה בעתיד, מ"מ כיון שאין כאן אלא בירור ע"י מידע של ההווה ולא שייך בזה איסור מחמת דורש עתידות באופן האסור, וכמו כן צורת הבירור מצויה וזמניה ובידו לעשותה, וע"כ י"ל שמנעת שימוש היא בכלל עצימת עינים מהמציאות, ואין בזה משום תמים תהיה עם ה' אלקיך, רק משום עבודת אמונה ובטחון ובכל כגון דא הדבר תלוי בכל מה שהוא אדם.

וכן דעת בעל **האג"מ** (הלכה רפואה ח"א ע"מ סכז) שבדיקות לאיתור של מחלות גנטיות, כגון סיסטיק, פיברוזיס, טיי-זקס וקאנוקאן (שממליצים לעשותן לזוגות לפני נשואיהם), אע"פ ששייך לומר על זה "תמים תהיה עם ה' אלקיך", מ"מ כיון שבמינו ניתן לבדוק בקלות, יש לדון שאם אינו בודק את עצמו הוא כסגירת העיניים לראות מה שאפשר לראות, ומכיון שאם ח"ו אירע דבר כזה לחורי הי"ל הוא צער גדול מאוד, מן הראוי למי שצריך לישא אשה לבדוק עצמו, ע"כ. ובדרך זה פסק **הגרי"י זילבשטיין שליט"א** (הלכה רפואה ח"א ע"מ קכז). [ומטעם זה אין חשש לשמוע תחזית מזג האויר וכדו', ע"מ לתכנן עסקיו וכדו' בימים הבאים, וכן בכל כיוצא בזה].

ז. בדיקות גנטיות

ולפ"י נראה דה"ה בבדיקות שגרתיות בעיבור או במשך החיים (כבדיקות דם וכדו'). וכן דעת **הגרו"ק שליט"א** (תורת היולדת מ"ד חדשה פ"ה אות א) לענין בדיקות בעיבור של נשים שאינן יודעות על בעיה רפואית והתפתחותית בחיי העובר דאם הן הבחורות לנהוג בדרך הטבע שחקק הבורא בעולמו והן פונות לרופא שיטפל בהן כפי שמורה חכמת הרפואה, יש להן לעקוב אחר בדיקות האולטרסאונד ולדעת שינשה חשיבות רבה בזה לגבי תהליך העיבור והמחלך הלידה ולגבי תכנון קבלת פני הילוד לחיים ולבריאות, ומי"מ אם הן בחורות לעצמן סגולת ברכת החכם וסוככות על בקשת הרחמים שלו, יש ממליצים להן שלא להיבדק בבדיקת אולטרסאונד במהלך העיבור אא"כ ידוע שינשה בעיה ויש לעקוב אחריה, ע"כ.

ח. בדיקות גנטיות בעיבור – קפירת מערכות

אלא שאין היתר זה נאמר אלא בבדיקות כללי של מעקב כולל על בדיקות גנטיות למיניהם (אא"כ יש סיבה לצורך בירור רפואי מיוחד), כמ"ש **הא"מ** (תורה פ"ה ס"י ע"א) לענין בדיקת מי שפיר וכדו' כי אף אם אין העובר תקין אסור להרגו. וכן דעת הפוסקים. וע"י **בני"א** (ח"י ס"ק א – ק).

אלא שלענין קפירת מערכות שהיא בדיקה בעזרת מכשיר אולטרסאונד, יש מקום לדון להתיר לבצע אותה אע"פ שמוצאים גם תוצאות גנטיות, ועבר דין רבותינו זצ"ל היתה לאסרה (לדעת הא"מ לאסור בדיקות גנטיות), מ"מ בזמננו כיון שיש תועלת בבדיקה זו, כגון באיתור מום העשוי להשפיע על צורת היילוד, שבאופן זה יש מקום להחלטה על ביצוע ניתוח קיסרי. וכן יש מומים שהידיעה עליהם בטרם מועד מאפשרת לטפל בהם מיד אחר הלידה ולהציל חיי העובר. וכן פעמים יש לו חשיבות על ההכנה הנפשית המוקדמת (אלא שיש לדעת שפעמים הדבר עלול לגרום לחץ נפשי גדול ומיותר מחמת חוסר דיוק בבדיקה). על כל אכן מניעה לבצע אף כשאין ידוע שינשה בעיה כל שהיא, וכן שמענו מחשובי המורים (והעיקרית היא הסקירה המאוחרת ולא המוקדמת). מ"מ אם אין סיבה לחוש בעיבור זה אין חיוב לבצע הבדיקה מחמת הצלת נפשות כי ע"פ הרופאים שכחיות מומים המסכנים חיים (כגון בלב ובריאות) הניתן לאתר בבדיקה זו הם כ - 1%. והארכנו ב"ס"ד בענין כל סוגי הבדיקות בעיבור ודינם **במילי דטהרה** - שיעור החמישי.

מוסקנא דדינא

העולה לדינא, א' חייב אדם להתרחק מהסכנה ולהציל עצמו ממנה כמ"ש "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" ויחיי בהם". א' חולה צריך לטפל ברפואתו, ואל יאמר שסומך שהקב"ה ירפאו מסומים כי אין סומכים על הנס, אלא ינהג כדרכו של בני אדם להתרפאות ע"י רופא וידבק בקונו ובו ניטח. ג' בדיקות שגרתיות שאינם מחמת ידיעה על בעיה רפואית, אלא לצורך מעקב, אין איסור כלל לבצעם ודינם כלהלך לענין בדיקות בעיבור, ומי"מ לפעמים יש בהם חובה מחמת שבאים לאתר חליה מחלות שאם הם מתגלות בטרם מועד ניתן לרפאותם. והכל לפי הענין. ד' בדיקות בעיבור אף שאינם מחמת ידיעה על בעיה רפואית, יש לבצע אותם כפי שמורה חכמת הרפואה כגון בדיקת אולטרסאונד וכדו', כיון שינשה חשיבות רבה בזה, ומי"מ אם רצונם של ההורים לבחור לעצמם לסמוך על הבורא וסגולת ברכת חכם וסוכומים על בקשת הרחמים שלו, יש ממליצים להן שלא להיבדק בבדיקת אולטרסאונד במהלך העיבור אא"כ ידוע שינשה בעיה ויש לעקוב אחריה. והכל לפי מה הוא האדם. ה' ראוי לעשות בדיקות גנטיות לפני הנשואין (דור ישרים וכדו'), אבל במשך העיבור אין לבצע אותן אא"כ יש סיבה רפואית. ומי"מ שקפירת מערכות אע"פ שניתן לגלות על ידה מומים גנטיים מ"מ כיון שיש תועלת בבדיקה זו במקרים מסוימים להציל חיים, אם כוונתם לשלול מקרים אלו אין מניעה לבצע אותה, ואם ידוע שינשה בעיה ויש לעקוב אחריה יש לבצע.

ניתן להאזין לשיעורי הלכה בעמ"ח"ם שמעטא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל': 6761* יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" – יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעטא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם להצלת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל': 052-767-0503

© שמעטא עמיקתא – להפצת הגליון במקום מגוריהם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: Amikta571@gmail.com

ויע"י **בב"א** (מבואר א"כ) וס"י רס"ח ס"ב מהדו"ב) דכתב - התחיל אתה חונן בשבת קודש בחזרת התפלה, צלע"ע כעת אם גומר הברכה, וי"ל שהחזרה שאינה קבועה כל כך קיל, ומי"מ משמע מהסתמיות דלא חלקו. וכבר נוסף בזה **החקרי לב** (פ"ה י"ג) דיש לחלק בין יחיד לשליח ציבור, שהרי אמרו בברכות (ל: טעה ולא הזכיר של ר"ח שחרית אין מחזירין אותו וכו' ואוקמה בש"ע מפני טורח ציבור (ע"ש ברש"י ד"ה ציבור שנ' בני' חשני שמויה דבה"ה). ואי בהתפלל ששני יוצא ידי חובה חששו לטורח ציבור כ"ש בזה דמעיקר דינא אף אי לא גמרה פשוט שייצא ידי חובה. וגם זה דאפשר מילתא להתפלל ברבים תפלת חול בשבת הדעת נוטה דאינו גומר. וסיים דמצד הסברא יותר י"ל דבש"ע אינו גומרה והדבר צריך שוב. עכ"ד.

והביאו הרב הגאון בספר **שלמי חגיגה** (דני הטועה בתפילות שבת ס"א), וכתב דאצלו הדבר פשוט דאין הש"ע בחזרת תפלתו צריך לגמור הברכה, שהוא אינו צריך לתפלת זו שכבר יצא בעצמנו בלחש, ומה שחזרו הוא בשביל הקהל והם עצמם לא טעו בלשונם ושלוחם הוא דעוית, והוא אינו יכול על ידי טעותו להעמיס על הציבור ולהטריח להם אם מעט ואם הרבה כיון שהם עצמם לא נתחייבו בכך.

וכיוצ"ב כתב **השוואל ומשיב** (מהדו"ב שניתאה ח"ב ס"י כ"ב) דאף במבואר בשי"ח רס"ח דאם התחיל אתה חונן גומר, מ"מ זה בתפלת שמתפלל בלחש, אבל מה שמתפלל בשביל הציבור הם לא עשו אותו שליח להתפלל בשבילם תפלת חול ולתקוניו שדרי' דבאמת אינו סימן יפה מה שטועה ומתפלל של חול בשבת כמ"ש האחרונים, וע"כ"פ להוציא ציבור ודאי א"צ.

ויעו"י **יפה לבב** (פ"ה רס"ח ס"ק א) דאסור שהביא דברי החקרי לב והשלמו חגיגה כתב דפשוט לו דאפי' אם אין הש"ע בחזרת תפלתו, כגון שלא התפלל בלחש וכנס לבכה"כ ומצא עבור שהתפללו הלחש ועבר לפני התיבה לאתור ומתפלל בקול רם לציבור, שהוא צריך לתפלה זו שמתפלל בקול רם לצאת ידי"ח תפלה, וטעה והתחיל בתפלת חול, שאינו גומר אותה הברכה שהתחיל בה, אי מטעם שהזכיר החקרי לב דאפשר להוציא מלתא להתפלל ברבים תפלת חול בשבת, ואי משום שלא להבטיח את ישראל דלא מסמנא מילתא אם הוא גומר הברכה שמתפלל תפלת חול בשבת כמ"ש **הבאה"ש** (ס"ק א) ו**הש"ע** (דף קצ"ט ע"א) בשם **השל"ה**. וע"י ע"ד דתמה על **החסד לאלפים** שכתב (פ"ה רס"ח ס"ד) דש"ע שטעה והתחיל בשל חול גומר אותה ברכה [ותמה עוד על בנו המגיה"ה הדעתיק ב"ס"ג את דברי השלמי חגיגה, ולא הריש בדברי אביו הסמוכים שסתם דיפ"ן זה].

ויעו"י **בב"א** (שי"ש תולדות ס"י) דסתם לדינא דש"ע אינו גומר הברכה של חול, אלא פוסק ומתחיל בשל שבת. וכן **הכה"ח** (סופר ס"ק ח) הביא לדינא דברי החקרי לב, השלמי חגיגה והיפה לבב. וכ"כ לדינא משמיהו **דהגרש"ז איועבא"ב** זצ"ל (הליכות שלמה פ"ד ח"י).

העולה לדינא - שליח צבור שטעה בשבת והתחיל בחזרתו תפלה של חול ואמר אתה חונן, לא יגומר אותה הברכה אלא יפסק במקום שנוכח ויתחיל ברכה רביעית של שבת כתיקונה [ובפרט היכא דנכשל בלשונו **דהב"ח** (ס"ב ד"ה ושלא בבונה) הניח דינא דהתורה"ד דנכשל בלשונו ואמר אתה חונן בצ"ע אפי' ביחיד ע"ש].

פניני מוסר

עניני קדש מעלת וקדושת השבת (ט)

ג' זמנים בשבת כנגד ג' דרגות בקשר נישואין - "דהנה עבודת ה' הוא על דרך קשר הנשואין, שיש בזה ג' דרגות: קידושות, חופה ויחוד. וכמו כן הוא הקשר שבין יהודי לאביו שבשמים.

תחילת העבודת היא על דרך קידושין, שמיחדת ומזומנת לו, דהיינו שיהודי מזמין א"ע לעבודתו ית'. אח"כ כשמתקרב יותר אליו ית' הוא בבחינת חופה, בחי' הבאה לביתו, וכבודו ה' חופף עליו כל היום בחי' פורש טליתו עליה.

אח"כ כשנכנס לפנימיות העבודה, זוכה לבחי' יחוד, שמתדבק אליו ית' בכל נפש רוח ונשמה שלו. וכנגד ג' דרגות אלו הם ג' העיתים דשבת קדש. ליל שיש הוא בחי' קידושין שמתייחדת ומזומנת עצמה אליו ית'. שחרית של שבת הוא בחי' חופה והבאה לביתו שאור מקיף מאורו ית' חופף עליו אז, ובעלות המנחה ושלש סעודות הוא בחי' יחוד ודביקות על"אית". (ותיבות שלום עמי לח, בשם בני האגלי טל זצ"ל)

נערך ע"י מהבר סדרת "עבודת המועדים"